

FN

FAKTA.

Foto: FN/Marco Dominio

Flickor är i stora delar av världen en utsatt grupp och i krig ökar deras utsatthet ytterligare. Flickan på bilden är från Gao, Mali.

FN-FAKTA: FLICKOR I KONFLIKT

Många faror för flickor i konflikt

Flickor är en utsatt grupp vars rättigheter i stora delar av världen kränks systematiskt. Under väpnade konflikter ökar flickors utsatthet kraftigt och den grundläggande frågan om flickors sexuella och reproduktiva hälsa och rättigheter (SRHR) ställs då på sin spets.

Flickor upplever och drabbas av väpnade konflikter på andra sätt än vad pojkar gör. Eftersom flickor nästan uteslutande har lägre status i sina samhällen har de redan från början mindre makt över sina liv, vilket gör deras utsatthet större. Flickors utsatthet är också mindre synlig. Medan pojkar i större utsträckning används som stridande soldater av väpnade grupper, får flickor ofta tjäna i mer undanskymda roller som hushållerskor eller sexslavar åt dessa grupper. Pojkarna skadas och dödas i strid medan flickorna, å sin sida, skadas eller dödas när de angrips i hemmen, befinner sig på flykt eller får hälsoproblem som hänger samman med sexuellt utnyttjande, tidiga graviditeter och brist på sjukvård och möjligheter att sköta sin hygien.

Bristen på kännedom om flickors villkor i konflikter beror också på ett större mönster av underreportering om kränkningar av flickors rättigheter. Faktum är att könsbaserat våld är den mest utbredda kränkningen av mänskliga rättigheter globalt, och samtidigt en av de minst uppmärksammade. Flickors sexuella och reproduktiva hälsa och rättigheter, inklusive rätten till sin kropp, har helt avgörande betydelse för flickor över hela världen. På grund av de extrema förhållanden som ofta råder i samband med väpnade konflikter ställs dessa frågor då på sin spets.

FLICKOR I CIVILSAMHÄLLET

Eftersom män och pojkar är de första att ge sig ut i strid blir kvinnor och flickor ofta ensamma kvar i hemmen

under väpnade konflikter. Om ingen förälder finns närvarande kan mycket unga flickor plötsligt bli ansvariga för sina yngre syskon och äldre släktingar – en tung börda för ett barn. Flickor och kvinnor är vidare ofta utsatta när väpnade grupper och styrkor rör sig i området kring deras byar. Vardagliga sysslor som att hämta vatten eller samla ved kan då vara förenade med stor fara.

När rebeller eller andra militära styrkor plundrar eller belägrar en by är det vanligt att de också våldför sig på dess kvinnliga invånare. Sexuellt våld används på detta sätt i konflikter i syfte att ingjuta skräck i befolkningen, driva människor på flykt och skapa splittring och polarisering. Att våldta kvinnor och flickor ses som ett effektivt sätt att förnedra hela samhällen och på så vis

försvaga fienden. I den ännu pågående konflikten i DR Kongo beräknas minst 200 000 kvinnor och flickor ha våldtagits som ett led i krigsföringen sedan 1998. Mörkertalet anses vara stort så den verkliga siffran kan vara betydligt högre.

Risken för flickor att tvingas in i barnnäktenskap ökar också vid konflikt. Åtta av de tio länder där barnnäktenskap är vanligast är antingen konfliktdrabbade eller sviktande stater (*fragile states*). Ofta gifts flickor bort för att ekonomiskt utsatta familjer ska kunna försörja sig. Föräldrarna kan också se giftermål som ett sätt att skydda sina döttrar från våld

men i själva verket har barnnäktenskap visat sig bidra till ökad utsatthet för flickor.

Under väpnade konflikter skadas ofta samhällen så allvarligt att många av deras mest grundläggande pelare slutar fungera. Viktiga institutioner som rättsväsende och sjukvård kan falla samman eller begränsas kraftigt, vilket ytterligare spär på flickors utsatthet. Avsaknaden av ett fungerande rättssamhälle ökar risken för könsbaserat våld och flickors hälsa prioriteras ned när den sjukvård som finns inriktas på att vårda personer som skadats i samband med strid.

Två flickor håller sina två småbröder, som är tvillingar, utanför en läkarmottagning i Somalias huvudstad Mogadishu. Mottagningen, som är inhytt i ett tält, tillhör Afrikanska unionens mission AMISOM och har under flera år behandlat civila som drabbats av våldet i området.

Dödsfallen vid graviditet och förlossning ökar markant i tider av konflikt. Risken för att inte överleva en graviditet och förlossning är ungefär 2,5 gånger högre under och efter en konflikt än i fredstider. Ju yngre flickorna är, desto högre är dödligheten. Insatser som syftar till att öka tillgången till utbildad sjukvårdspersonal har dock visat sig effektiva för flickors chanser att överleva graviditet. Men på många håll i världen är flickors sexuella och reproduktiva hälsa och rättigheter redan från början en kontroversiell fråga. När det sexuella våldet ökar, samtidigt som tillgången till rent vatten, preventivmedel och vård minskar, blir flickors situation ännu svårare.

Skyldighet att skydda

En viktig del av FN:s arbete med att förbättra flickors situation i konflikt är principen *skyldighet att skydda* (*Responsibility to Protect*). Det är ett verktyg som har utarbetats för att skydda civila och förhindra allvarliga folkrättsbrott, däribland etnisk rensning, folkmord och brott mot mänskligheten. Kortfattat säger principen att skyldigheten att skydda utsatta civilbefolkningar i första hand vilar på den egna staten. Om staten misslyckas – eller av annan anledning inte kan eller vill skydda en grupp – ska i stället FN och världssamfundet träda in och bistå länderna och/eller den utsatta gruppen.

När barnnäktenskap och sexuell våld används systematiskt eller utbredd kan det rubriceras som brott mot mänskligheten. Om övergreppen dessutom riktar sig mot en

specifik religiös, etnisk eller nationell grupp, med syftet att på ett eller annat sätt upplösa gruppen – t ex genom att skrämja den på flykt – kan handlingen inkluderas i definitionen av folkmord.

Att förebygga dessa allvarliga brott går samtidigt hand i hand med att förbättra flickors situation i konflikter och kriser. Samma metoder och verktyg som används för att förhindra sexuellt och könsrelaterat våld och barnnäktenskap kan fungera för att förhindra utbrott och upptrappning av konflikter. Stärkandet av flickors rättigheter i konflikt förbättrar därmed möjligheten att skapa fred, motverka upptrappning av konflikter och att förhindra allvarliga folkrättsbrott.

FLICKOR PÅ FLYKT

Till följd av konflikt drivs stora delar av civilsamhället ofta på flykt. Att fly innebär ännu sämre tillgång till infrastruktur och adekvat sjukvård, och ännu större brist på livsnödvändiga saker som rent vatten, tak över huvudet och mat. Bristen på rent vatten och sanitära inrättningar drabbar, som tidigare nämnts, flickor extra hårt, och risken för sjukdomar och komplikationer ökar. Flickor som fått problem med sin reproduktiva hälsa kan ses som mindre värda av omgivningen då det finns risk att de blivit sterila och därmed inte är lika eftertraktade som fruar. Att ge dessa flickor mat, eller ens låta dem följa med resten av familjen när utrymmet och resurserna är knappa, kan då prioriteras

ner av föräldrarna.

I det kaos som råder då många människor flyr finns stor risk för att barn kommer bort från sina föräldrar. Flickor som skilts från sina familjer är mycket utsatta och löper stor risk att hamna i människohandel, sk trafficking, eller att utnyttjas för sexuella ändamål eller olika former av arbete. Andra flyktingar kan också kräva av ensamma flickor att de ska ta hand om yngre föräldralösa barn.

Flickor som hamnar i händerna på traffickingligor säljs ofta som barnbrudar eller slavar till människor i andra byar eller länder. De kan också bli kvar i närområdet men hamna i prostitution, sexslaveri, tvångsgifte eller tvångsarbete.

Flickor i väpnade grupper

Under konflikter råder stor risk att barn utnyttjas av väpnade grupper. 2017 rapporterade FN att minst sju länders nationella styrkor och minst 56 väpnade grupper använder sig av barn under 18 år – exempelvis i DR Kongo, Syrien och Myanmar/Burma. Ofta tvångsrekryteras barnen, men då många blir föräldralösa eller är utsatta av andra skäl är det inte heller ovanligt att de själva söker sig till sammanhang där pengar, mat eller någon typ av stabilitet utlovas.

FN räknar med att närmare 40 procent av barnen som utnyttjas av väpnade grupper och styrkor är flickor. Som tidigare nämnts används flickorna ofta som hushållerskor och/eller sexslavar åt soldaterna. Konsekvenser av det sexuella utnyttjandet är bl a sjukdomar, allvarliga fysiska skador, problem med fertilitet och problem med psykosocial och psykisk hälsa.

Flickor används också som självmordsbombare av olika väpnade grupper. De anses svagare än pojkar och deras liv värderas därför lägre. Vidare anses flickorna vara lättare att manipulera och användandet av dem som självmordsbombare möjliggör även att pojkarna kan leva längre och bli en mer integrerad del av gruppen. Det är också lättare för flickor att passera obemärkt med bomber i handväskor eller under kjolarna, eller, i extrema fall, fastknutna på ryggen tillsammans med ett spädbarn.

En grupp som satt i system att använda unga skolflickor som självmordsbombare är den nigerianska terrorgruppen Boko Haram. Enligt en

rapport från CNN 2017 bedöms mer än hälften av gruppens självmordsbombare vara under 18 år, varav tre fjärdedelar beräknas vara flickor. Den yngsta flicka som identifierats var så ung som sju år.

Flickor som utnyttjats av väpnade grupper blir ofta av flera skäl stigmatiserade och löper stor risk att stötas bort av sina familjer och samhällen. Dels kan de själva ha utfört våldshandlingar, dels kan de ses som förrädare och dels ses de som orena på grund av det sexuella utnyttjande som de utsatts för.

Effekter på sikt

Flickors situation förbättras inte alltid efter att konflikten tagit slut eller då de frisläppts från en väpnad grupp. Medan pojkar som deltagit i strid ofta hyllas för sina insatser riskerar flickor som utnyttjats sexuellt eller ingått i väpnade grupper att stötas bort av sina familjer och samhällen. Att väpnade grupper löses upp eller når överenskommelser sinsemellan leder inte heller alltid till frigivning av de barn som de använder. Ibland vägrar väpnade grupper eller enskilda soldater att frige flickor under förevändningen att de är deras fruor och ägodelar.

Det händer också att flickor och kvinnor exkluderas från DDR-program (avväpning, demobilisering och återanpassning eller *Disarmament, Demobilization and Reintegration*) eftersom de inte uppfattas som stridande i traditionell mening. Detta trots att deras behov av att få hjälp med att återvända till sina samhällen ofta är större än pojkarnas. I stället råder en utbredd tystnadskultur kring flickors situation efter konflikters slut. Att våldföra sig på flickor under konflikt är därmed ett mycket effektivt vapen, då det möjliggör fortsatt skadliggörande av fienden även efter att fred eller vapenvila uppnåtts. Av samma skäl försvårar det utsikterna för hållbar och positiv fred.

Att flickor som utnyttjats på olika sätt stötas bort av sina familjer och samhällen

Tonårsflickor löper stor risk att utsättas för sexuellt våld och olika former av utnyttjande i samband med väpnade konflikter. Flickan på bilden har tappat bort sin mamma och sitt yngre syskon i samband med att familjen flytt strider mellan den sydsudanesiska regeringen och oppositionsgrupper.

Flickors situation i katastrofer

Vid sidan av konflikter finns andra kriser och katastrofer som påverkar flickor på liknande sätt. Det tydligaste exemplet är naturkatastrofer, såsom jordbävningar eller översvämningar. I och med den globala uppvärmningen förväntas naturkatastrofer bli vanligare och antalet flyktingar i världen stiga.

När naturkatastrofer inträffar tvingas ofta stora delar av befolkningen fly. Förhållandena för flickor på flykt undan katastrofer påminner om de vid konflikt, men kan ibland vara ännu svårare. Livsviktiga resurser kan minska eller helt försvinna. Det kan gälla grödor att äta och vatten att dricka, men också mediciner och möjligheten att sköta sin hygien. Att återvända hem är inte längre ett alternativ och kommer kanske aldrig mer att vara det. Återigen ökar risken för flickor att utsättas för övergrepp eller människohandel och att drabbas av svåra problem med sexuell och reproduktiv hälsa.

Foto: FN/ICM/Iwanne

Foto: FN/ESkinder Delaba

En flicka bär ett mindre barn i ett läger för internflyktingar i regionen Darfur, Sudan.

gör att de hamnar i utanförskap och lätt blir offer för trafficking eller prostitution. Risken är ännu högre om flickan i fråga har fått barn med en stridande eller till följd av våldtäkt.

För flickor som gifts bort eller sålts blir de personliga konsekvenserna långvariga och långtgående. Trauman, oönskade graviditeter, osäkra aborter och sexuellt överförbara sjukdomar fortsätter prägla dem långt efter eventuella fredsöverenskommelser.

FN:S ARBETE PÅ OMRÅDET

Flera FN-organ arbetar med att bistå flickor i konflikt på olika sätt, däribland barnfonden Unicef och befolkningsfonden UNFPA. FN har även upprättat kontor och särskilda representanter/sändebud för barn och väpnad konflikt

respektive sexuellt våld i konflikt. Dessa arbetar aktivt med att förhindra utnyttjandet av barn i konflikt och användandet av sexuellt våld som vapen.

Genom åren har FN också antagit flera viktiga resolutioner och regelverk som rör t ex trafficking, barns rättigheter i konflikt och kvinnors deltagande i fredsprocesser, och som tillsammans bidrar till att stärka flickors rättigheter i samband med väpnade konflikter. I Agenda 2030, som världens länder just nu arbetar med att genomföra, är flera av målen relevanta för flickors rättigheter, däribland mål 3 (tillgång till sexuell och reproduktiv hälsovård, minskad mödradödlighet), mål 5 (stoppa könsstypning och barnäktenskap), mål 8 (stoppa rekryteringen av barnsoldater) samt mål 16 (minska alla former av våld).

DET HÄR KAN DU GÖRA:

Alla insatser för att främja flickors rättigheter i världen är värdefulla. Här är några förslag på vad DU kan göra:

Beställ vår affischserie!

Flickor är ofta särskilt utsatta under väpnade konflikter. Du kan hjälpa till att sprida kunskap och engagemang om denna viktiga fråga genom att beställa vår nya affischserie. Den består av sex olika affischer i A2-format som tillsammans blir en spännande utställning om flickors situation i konflikt. Sätt upp dem i skolan, på arbetsplatsen eller kanske i ditt lokala bibliotek och bjud gärna in till ett samtal om de olika teman som affischerna tar upp. Gå till fn.se/butik

Läs på om skyldighet att skydda!

Skyldighet att skydda (*Responsibility to Protect*) är en viktig folkrättslig princip som utarbetats i syfte att skydda civila mot grova och storskaliga folkrättsbrott, däribland etnisk rensning, folkmord och brott mot mänskligheten. Den kan också användas för att skydda flickor i samband med konflikter, en fråga som FN-förbundet kommer att titta närmare på under 2018. Läs på och lär dig mer om dessa frågor på fn.se/r2p

Stöd kampen för flickors rättigheter!

FN:s befolkningsfond UNFPA bedriver ett banbrytande arbete mot barnäktenskap och könsstypning i Afar i Etiopien. Genom att på bred front informera om könsstypning och barnäktenskap har man lyckats få hela samhällen att ta avstånd från dessa skadliga sedvänjor. Arbetet får viktigt ekonomiskt stöd från Sverige genom FN-förbundets Flicka-projekt. Var med och bidra genom att swisha valfritt belopp till 90 0563 8 och ange Flicka!

Foto: FN/Sarah Frewell

Bli medlem i FN-förbundet!

Ring 08-462 25 40 eller ansök på fn.se